

BIJLAGE A

Leeftijdskennmerken van kinderen van 4 t/m 12 jaar Samenvatting van de ontwikkelingsfasen

	Lichamelijk	Sociaal-emotioneel	Cognitief
Kleuters (4-6)	Opzoeken lichamelijke grenzen en hebben hier veel beweging voor nodig. Ontwikkelen fijne motoriek en willen hier graag in oefenen.	Egocentrisch, dus moeite met samenwerken. Weinig controle over emoties. Volwassene is voorbeeld.	Nieuwsgierig, waardoor veel vragen. Zeer fantasierijk. Beperkte concentratie.
Onderbouw (6-8)	Groei controle in bewegingen van fijne en grove motoriek.	Groei inlevingsvermogen, meer samenwerken mogelijk. Nog moeite met emotiecontrole. Eerste stappen zelfstandigheid. Volwassene is voorbeeld.	Meer vragen over oorzaak-gevolg en wetmatigheden Onderscheid fantasie en werkelijkheid groeit. Overgeneraliseren. Concentratie neemt toe tot half uur/drie kwartier.
Middenbouw (8-10)	De basis voor de fijne en grove motoriek is gelegd, maar nog oefening nodig. Verschillen tussen kinderen groeien.	Sociale interacties worden complexer. Ontwikkeling zelfbeeld. Kritischer naar volwassenen.	Groeiende interesse in de wereld buiten eigen leefomgeving. Op zoek naar uitdaging. Betrokkenheid bij maatschappelijke problemen.
Bovenbouw (10-12)	Motorisch goed ontwikkeld. Toename hormonen. Grote verschillen tussen kinderen.	Behoefte aan eigen verantwoordelijkheid. Groeiende interesse in vriendschappen en seksualiteit. Kritisch naar anderen en zichzelf.	Groei in abstract denken. Makkelijker in andere situaties verplaatsen.

bron: IVN Handboek Kind en Natuur eerste editie 2021 uitgegeven door het IVN Cursushuis